

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Oslo, 19. mars 2021

Voksenopplæringsforbundets høringsvar til NOU 2020:15 Det handler om Norge

Voksenopplæringsforbundet (Vofo) er interesseorganisasjonen til de 14 offentlig godkjente studieforbundene i Norge. Vofos formål er å fremme voksnes læring ved å bidra til mangfold, utvikling og ny kunnskap og være et felles forum for voksnes læring i frivillige og ideelle organisasjoner. Vofo er part i Nasjonalt kompetansepolitisk råd og har plass i Nasjonalt fagskoleråd.

I vårt innspill ønsker vil å peke på hvordan studieforbundene kan bidra til å motvirke utfordringene som demografiutvalgets rapport legger fram. Vi vil først beskrive hvordan studieforbundene er virkemiddel i regional kompetansepolitikk og tilbydere av desentralisert og arbeidslivsrelevant utdanning og opplæring. Dernest vil beskrive hvordan studieforbundene er virkemidler for å opprettholde og videreutvikle levende lokalsamfunn og bolyst. Til sist vil vi peke på hvordan studieforbundene er virkemidler slik at innvandrere kan bli aktive i regionalt arbeids- og samfunnsliv.

Om studieforbundene

Studieforbundene er offentlig godkjente ideelle organisasjoner som forvalter tilskudd til opplæring som skjer i regi av deres mer enn 500 medlemsorganisasjoner. I 2019 arrangerte studieforbundene over 44 000 kurs for nesten en halv million deltakere over hele landet.

Enkelte studieforbund arrangerer også egne kurs og to av studieforbundene driver fagskolevirksomhet. I 2020 ble tilskuddsordningen til studieforbundene delt mellom Kunnskapsdepartementet og Kulturdepartementet. Bakgrunnen for delingen er at regjeringen ønsket én ordning som et kompetansepolitisk virkemiddel for arbeidslivet, og én ordning for kursaktivitet i frivillig sektor innenfor kultur, idrett, demokratiopplæring, beredskap, tradisjoner og frivillig organisasjonsliv mv.

Studieforbundene som regionalt kompetansepolitisk virkemiddel

Rapporten tar opp problemstillinger knyttet til en aldrende befolkning, økende behov for helse- og omsorgstjenester, færre yrkesaktive og manglende muligheter til kompetansepåfyll i distriktene.

Kapittel 8 i rapporten handler om distriktenes tilgang til fleksibel og desentralisert utdanning. Her mener vi studieforbundene burde være nevnt. Flexibel og desentralisert utdanning er nøkkelen for å sikre bosetting i hele landet. Med sin desentraliserte struktur og tette samarbeid med arbeidslivet, mener vi studieforbundene er den del av løsningen. Studieforbundenes fordel er at de evner å sette opp lokale tilbud der det er behov.

Også fagskolene er det etter vår mening lagt for liten vekt på i rapporten. To av studieforbundene eier fagskoler og driver fagskolevirksomhet i flere av landets fylker. Nær annen hver fagskolestudent innenfor helse- og oppvekstfagene utdannes ved en fagskole i regi av studieforbund. De samarbeider med partene i arbeidslivet og kan få rekruttert kandidater til utdanningene. Studieforbund tilbyr også teori til fagprøven for praksiskandidater. Det er stort potensial for et forsterket samarbeid mellom studieforbund og fylkeskommunen om kompetanseheving for voksne. Mange voksne er ufaglærte, eller vil trenge et fagbrev nummer to for å stå i, eller komme inn i arbeidslivet. Ved at studieforbund som tilbyr opplæring på videregående nivå samarbeider med fylkeskommunen, kan man få utnyttet ressursene i regionen, og få flere fleksible opplæringstilbud ut til befolkningen som kan kombineres med jobb og familieliv.

Heller ikke mesterutdanningen er nevnt. Dette representerer, på samme måte som fagskolene, en desentralisert videreutdanning for de med fag- eller svennebrev fra videregående skole. Også her spiller studieforbund en rolle. Studieforbundet Folkeuniversitetet tilbyr mesterutdanning flere steder i landet.

Studieforbund er også tilbydere av basiskompetanse for arbeidslivet gjennom Kompetansepluss-ordningen, kompetanseutvikling for arbeidslivet gjennom treparts bransjeprogram for utvalgte bransjer, språkopplæring for innvandrere gjennom introduksjonsprogrammet, ulik bedriftsintern opplæring og sertifiseringsordninger for arbeidslivet.

Under koronakrisen har studieforbund vært raske til å omstille sine kurs til digitale læringsarenaer. Fremover vil det være behov for både digitale og fysisk kurs for å sikre fleksibilitet og tilgjengelighet for voksne som ønsker kompetansepåfyll. Studieforbund har

lang erfaring i å tilby voksne læringstilbud på deres premisser. Vi viser her til Fafo-rapporten: [Studieforbund som læringskatalysatorer.](#)

Etter Vofos oppfatning vil økt samarbeid mellom studieforbund og universitet/høgskoler om utvikling og gjennomføring av tilbud kunne være et viktig bidrag til desentraliserte tilbud. Studieforbund kan være en god alliansepartner for UH-sektoren. I samarbeid med universiteter og høgskoler kan de både bidra til å avlaste presset UH-sektoren har for å utvikle etter- og videreutdanningstilbud og de kan fungere som distribusjonskanal for desentraliserte utdanningstilbud.

Vofo mener det bør tilrettelegges og oppfordres til kortere og fleksible kompetansehevende tiltak for alle arbeidstakere. Studieforbundene kan skreddersy ulike program for kompetanseheving som dekker alt fra enkeltstående kursdager/-kvelder, til opplærings- og veiledningsprosjekter som går over lengre tid. Flere fagforeninger og profesjonsorganisasjoner driver med faglige etterutdanning med bistand og tilskudd fra studieforbund. I dag finnes det ordning for fleksible videreutdanningstilbud. Vi mener det også burde etableres ordning for fleksible etterutdanningstilbud og at studieforbund inkluderes som aktører som kan søke om tilskudd innenfor disse ordningene.

Forslag til tiltak:

- Vofo mener det er et stort potensial for tettere samarbeid mellom studieforbundene og fylkeskommunen. Vofo har så langt inngått avtaler med fylkeskommunen i Møre og Romsdal og på Innlandet, og er i dialog med Viken og Vestland. Som studieforbundenes paraplyorganisasjon ønsker vi derfor å inngå avtaler med alle fylkeskommunene med mål om å samarbeide om kompetanse og et bedre opplæringstilbud til fylkets innbyggere, i tråd med voksenopplæringslovens formål.
- Vi mener at det bør opprettes kompetansepoltiske råd i alle fylkeskommuner hvor samhandling med nærings- og arbeidslivet står sentralt, og hvor alle kompetansetilbydere i regionen har plass. Her bør Vofo som representerer 14 studieforbund inviteres til å sitte rundt bordet.
- Det må tilrettelegges for økt samarbeid mellom studieforbund og universitet/høgskoler. Studieforbundenes fleksibilitet kan benyttes i større grad til å skape tilbud.
- Vofo foreslår at det, slik det er for fleksible videreutdanningstilbud, også etableres ordning for fleksible etterutdanningstilbud og at studieforbund inkluderes som aktører som kan søke om tilskudd til fleksible etter- og videreutdanningstilbud.

Studieforbundene som virkemiddel for levende og attraktive lokalsamfunn

Sivilsamfunnet og frivilligheten skaper aktiviteter og møteplasser som er avgjørende for levende lokalsamfunn. Vofo mener NOU 2020:15 Det handler om Norge mangler drøfting av sivilsamfunnets rolle i å skape levende lokalsamfunn. NOUen peker selv på at en kommune ikke kan skape attraktivitet alene, men i samspill mellom kommune, næringsliv, frivillig sektor og andre.

Studieforbundene bidrar til at frivillige organisasjoner, lokale lag og foreninger driver kurs og opplæringsvirksomhet med høy faglig kvalitet tilpasset lokale behov. Over hele landet har studieforbund og deres medlemmer læringstilbud innenfor kultur, idrett, folkehelse, demokratiopplæring, beredskap, integrering og inkludering m.m. Opplæring og kunnskapsdeling er en forutsetning for en velfungerende frivillighet og grunnmuren i et levende lokalsamfunn. Organisert opplæring sikrer nødvendig kompetanse til å drive og utvikle organisasjoner, den bidrar til rekruttering, og er et viktig virkemiddel for frivillige organisasjoner til å skape deltagelse i samfunn og arbeidsliv

Det er behov for bedre strukturer og rutiner for dialog med lokal frivillighet, kommuner og fylkeskommuner. Flere organisasjoner, lokale lag og foreninger melder behov for dialog med det offentlige (NAV, IMDI, Fylkeskommuner og kommuner). Vi erfarer at kommuner og fylkeskommuner ofte ikke kjenner til læringstilbudene i frivilligheten og de mulighetene som ligger i bedre samarbeid. Derfor mener vi det offentlige må legge til rette for møteplasser med frivilligheten og bidra til å stimulere til aktivitet.

Frivilligheten og fylkeskommunen vil ofte ha felles målsetninger for samfunnet. Derfor bør kommunene, fylkeskommune og organisasjoner sammen finne ut hvilke saker man kan og vil samarbeide om, og finne en form på samarbeidet som sikrer at man når målet. Vi foreslår at fylkeskommunen får et overordnet ansvar for dette regionalt. Det kan være i form av et frivillighetsråd der frivilligheten ved Vofo, kommuner og fylkeskommunen er representert, og hvor man drøfter ulike problemstillinger og etablerer samarbeid. Samarbeidet bør forankres i samarbeidsavtaler der roller, ansvar og forventninger avklares.

Vofo har regional tilstedeværelse i alle landets fylker, med fylkesutvalg hvor studieforbund med sine medlemmer representerer bredden av frivillig sektor. Disse kan være et viktig virkemiddel for fylkeskommunen. Vofo har samarbeidsavtaler med flere fylkeskommuner og ønsker å inngå flere. Ved å dra nytte av Vofos samlede kompetanse og nettverk regionalt ønsker vi å bidra til bedre samhandling. Dette vil kunne styrke samarbeidet mellom det offentlige og sivilsamfunnet, og skape levende lokalsamfunn.

Forslag til tiltak:

- Det bør opprettes formaliserte samarbeidsstrukturer mellom det offentlige og frivilligheten, og at fylkeskommunen har det overordnede ansvaret for dette.
- Vofo mener det er et stort potensial for tettere samarbeid mellom studieforbundene og fylkeskommunen. Vi ønsker derfor å inngå avtaler med fylkeskommunen med mål om å samarbeide om kompetanse og et bedre opplæringstilbud til fylkets innbyggere, i tråd med voksenopplæringslovens formål.
- Det opprettes frivillighetspolitiske råd i alle fylker. Vofo med sitt nettverk bør være representert
- Staten og fylkeskommunene støtter opp under opplæringen i frivillige og ideelle organisasjoner ved å styrke studieforbundsordningen.

Studieforbund som virkemiddel i integreringspolitikken

Studieforbundenes læringstilbud er et supplement til det offentlige utdanningssystemet og er tilpasset deltakernes interesser og behov. Dette er et viktig virkemiddel for læringsmotivasjon og opplevelse av mestring. Denne læringen har stor verdi i seg selv, samtidig som den kan føre til videre lærelyst og utvikling for den enkelte.

Studieforbundenes læringsarenaer kan være en døråpner for innvandrere inn i mange deler av det norske samfunnet. Nettverksbyggingen og hverdagsintegreringen som skjer gjennom opplæring og aktivitet i frivilligheten har stor betydning for aktivt medborgerskap.

Noen studieforbund har lang erfaring i å samarbeide med partene i arbeidslivet og Nav om tiltak som fører fram til formell yrkeskompetanse. Eksempel på et samarbeid som har fungert godt, er Folkeuniversitetet som siden 2006 har gitt voksne innvandrere opplæring i norsk og samfunnskunnskap på oppdrag fra Asker kommune. Asker kommune er blant Norges beste kommuner med sine resultater i introduksjonsprogrammet. Norskopplæringen kombineres med arbeidspraksis. Slik kommer flere mennesker ut i ordinært arbeids- og samfunnsliv.

Rett og plikt til norskopplæring etter integreringsloven gjelder ikke for arbeidsinnvandrere fra EØS-land. Arbeidsinnvandrere fra EØS-land og deres familier må selv må ta initiativ til å finne og melde seg opp til norskopplæring, i tillegg til å betale for tilbudene selv. Dette kan være betydelige barrierer for å gjennomføre norskopplæring i det hele tatt.

Vofo mener nyankomne innvandrere skal gis mulighet til å ha fag- og yrkesopplæring som del av sitt introduksjonsprogram. Her vil vi peke på potensialet i samarbeid med studieforbund som et supplement til offentlige tilbud, slik at flere får et tilbud relatert til medbrakt kompetanse og/eller interesser.

Forslag til tiltak:

- Det bør opprettes formaliserte samarbeidsstrukturer mellom det offentlige og frivillige og ideelle aktører på integreringsfeltet
- Flere kommuner kan legge ansvaret for norskopplæring til ideelle aktører/studieforbund for å gi fleksible tilbud til sine innbyggere
- Legge til rette for at innvandrere fra EØS land kan få gratis språkopplæring
- Ideelle aktører/studieforbund gis mulighet til å samarbeide med regionale myndigheter om å tilby fag- og yrkesopplæring som en del av introduksjonsprogrammet

Med hilsen

Voksenopplæringsforbundet

Stian Sandvik

Konstituert generalsekretær

Cecilie Hänninen

Spesialrådgiver